

## LIETUVOS MOKINIŲ EKONOMIKOS IR VERSLO OLIMPIADOS DALYKINĖ PROGRAMA

Lietuvos mokinių ekonomikos ir verslo olimpiados tikslas – skatinti mokinius domėtis ekonomikos mokslu ir verslu, ugdyti rinkos ekonomikos supratimą, aktyvinti ekonomikos mokytojų darbą.

Lietuvos mokinių ekonomikos ir verslo olimpiados programos tikslas – sudaryti palankias ir vienodas pasiruošimo olimpiadai sąlygas įvairiuose Lietuvos miestuose ir pagal skirtingas mokymo programas besimokantiems olimpiados dalyviams. Olimpiados užduotys skaidomos į dvi dalis: testas su pateiktais atsakymais ir uždaviniai, kurie suskirstyti į tris grupes (mikroekonomikos, makroekonomikos ir finansų).

### 1. Mikroekonomika:

1.1. **Ekonomikos samprata:** ekonomika, rinka, prekės ir paslaugos, gamybos išteklių / gamybos veiksniai, stygius, alternatyviosios sąnaudos, gamybos galimybių kreivė, ribinė analizė, esminiai ekonomikos klausimai, ekonomikos sistemos, mikroekonomika, makroekonomika.

1.2. **Rinkos ekonomika:** privati nuosavybė, kainų sistema, konkurencija, pelnas, verslumas, ekonomikos apytaka; prekių, paslaugų, išteklių, finansų rinkos; Adamas Smitas ir „Tautų turtas“, rinkos ekonomikos pagrindiniai tikslai.

1.3. **Paklausa ir pasiūla:** normalių ir blogesnės kokybės prekių paklausa, pasiūla, paklausos / pasiūlos dėsnis, kainų poveikis, perkamoji galia, mažėjantis ribinis naudingumas, susijusios prekės / paslaugos, rinkos paklausa / pasiūla, paklausos / pasiūlos veiksniai, elastingumo svarba, paklausos / pasiūlos kiekio pokytis, paklausos / pasiūlos pokytis.

1.4. **Rinkos pusiausvyra:** rinkos pusiausvyra, rinkos pusiausvyros kaina, stoka (trūkumas), perteklius, veiksniai, turintys įtakos rinkos pusiausvyros pokyčiams, seikėjimas, kainos funkcijos, informacija ir paskatos.

1.5. **Verslo organizavimas:** verslininkas, lyderis, vadovas, inovacija, verslo organizavimo formos: individualioji įmonė, ūkinė bendrija, akcinė bendrovė, ne pelno organizacijos (NPO), kooperatyvai, licencinis verslas; įvairių verslo organizavimo formų palyginimas, verslo finansavimo galimybės, verslo planas, verslo valdymas, komandinis darbas versle, konfliktų valdymo galimybės, verslo etika, socialinė atsakomybė, lobizmas.

1.6. **Gamyba:** gamybos priemonės, technologijos, našumas, specializacija ir darbo pasidalijimas, kokybės svarba, sąnaudos trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu, pastoviosios kintamosios, bendrosios,

vidutinės bei ribinės sąnaudos, mažėjančio rezultatyvumo dėsnis, masto ekonomija, atsiperkamumo (lūžio taško) analizė, ekonominis ir normalusis pelnas.

1.7. **Rinkos struktūra:** konkurencija ir rinkų tipai: tobuloji konkurencija, monopolinė konkurencija, oligopolija, monopolija, monopsonija, oligopsonija, duopolija, pelno maksimizavimo sąlyga, susijungimai, antimonopolinė politika.

1.8. **Darbo rinka:** darbo paklausa ir pasiūla, darbo pajamos, ribinis pajamų produktas, darbo jėgos ir kitų gamybos veiksnių sąveika, profsąjungos, darbo pajamų skirtumai ir jų susidarymo priežastys.

1.9. **Rinkodara:** rinkodara, gaminių diferencijavimas, kainų lyderiavimas, patentai, autorių teisės ir prekių ženklai, įmonių susijungimai, rinkodaros dėmenys, rėmimas, reklama, reklamos būdai, priemonės, reklamos kaina, reklamos efektyvumas, prekės gyvavimo ciklas.

## 2. Makroekonomika:

2.1. **Bendrasis vidaus produktas (BVP):** nacionalinė sąskaitų sistema, pagrindiniai nacionalinių pajamų rodikliai, bendrasis vidaus produktas, nominalusis ir realusis bendrasis vidaus produktas, bendras nacionalinis produktas, realusis BVP vienam gyventojui, vartojamųjų prekių kainų indeksas, BVP nustatymo būdai.

2.2. **Valstybė ir jos biudžetas:** valstybės vaidmens ekonomikoje vertinimas remiantis naudos ir sąnaudų lyginimu, išorinės sąnaudos ir išorinė nauda, viešosios prekės ir paslaugos, natūralios monopolijos, ekonominis saugumas, valstybės biudžetas, neatlygintinos išmokos, valstybės ir vietos valdžios finansai, mokesčių rūšys, apmokestinimo principai, proporciniai, progresiniai ir regresiniai mokesčiai, valstybė ir pinigų, prekių bei paslaugų apytaka.

2.3. **Infliacija.** Infliacijos priežastys: paklausos ir pasiūlos sukelta infliacija, infliacijos pasekmės – kas laimi ir kas nukenčia dėl infliacijos, infliacijos formos, infliacijos tempas, infliacijos mažinimo būdai. Defliacija.

2.4. **Ekonomikos augimas:** pralenkiantieji, sutampantieji ir atsiliekanantieji ekonomikos rodikliai, ekonomikos svyravimai / ūkinės veiklos ciklas, išdo politika, pinigų politika, atvirosios rinkos operacijos, visuminė paklausa ir visuminė pasiūla, automatiniai stabilizatoriai.

2.5. **Nedarbas.** Darbo rinka, darbo jėga, nedarbas, nedarbo tipai, darbo jėgos pokyčiai, nedarbo priežastys ir pasekmės, diskriminacija darbe ir jos įtaka darbo našumui, nedarbo lygis, skurdo problema, užimtumo lygis.

2.6. **Mainų pasaulis:** tarptautinės prekybos nauda, absoliutusis ir santykinis pranašumai, tarptautinės prekybos politikos priemonės, keliašaliai susitarimai, pvz., muitų sąjungos, PPO; valiutų kursai, aukso standartas, mokėjimų balansas, prekybos deficitas.

2.7. **Ekonominė integracija ir Europos Sąjunga:** ekonominė integracija, globalizacija, regioninė integracija, Europos Sąjunga, ES Taryba, Europos Komisija, Europos Parlamentas, kitos ES institucijos, ES plėtra.

### 3. Finansai:

3.1. **Pinigai ir bankai:** pinigų samprata, pinigų pasiūlos lygtis, bankininkystės raida, bankų sistema ir bankų teikiamos paslaugos, bankų rezervai, indėlių multiplikatorius, pinigų perkamoji galia.

3.2. **Sutaupos ir investicijos:** vartotojų pajamų šaltiniai, sutaupos, indėliai, palūkanos, būsimų pajamų lūkesčiai, asmeninis biudžetas, saugumas, pelningumas (investicijų grąža), likvidumas, akcijos, obligacijos, investicinis portfelis, dividendai, investicijų fondai, rizikos diversifikacija.

3.3. **Kreditas ir draudimas:** vartotojų kreditas, kredito privalumai ir trūkumai, kredito formos, laiduotojas, rizika ir draudimas, pagrindinės draudimo formos, vartotojų apsauga, valdžia ir vartotojai.

3.4. **Verslo finansavimas:** investicijos, verslo finansavimo šaltiniai, finansų rinkos, trumpalaikės ir ilgalaikės paskolos, nuosavas kapitalas, nusidėvėjimas, nepaskirstytas pelnas, vertybinių popierių rinka, AB NASDAQ OMX Vilnius ir jos teikiamos paslaugos, vertybinių popierių komisija, „buliai“ ir „lokliai“.

3.5. **Verslo apskaita:** verslo apskaitos pagrindai, turtas, įsipareigojimai ir nuosavybė, pajamų ataskaita, išlaidos, pinigų srautų ataskaita, pelno (nuostolių) ataskaita, balansas.

### Literatūra

1. **Ekonomika ir verslumas** : vadovėlis IX–X klasėms / Danutė Bareikienė, Kazimieras Lipskis, Danutė Poškienė. Vilnius: TEV, 2010, 159, [1] p. ISBN 978-609-433-018-6.
2. **Ekonomikos praktikumas:** XI–XII klasėms / Kazimieras Lipskis. Vilnius: TEV, 2005. 128 p. ISBN 9955-491-93-0.
3. **Ekonomikos užduotys:** vertinimo metodika, atsakymai, paaiškinimai / Kazimieras Lipskis, Danutė Poškienė, Ginta Railienė. Vilnius: TEV, 2008. 204 p. ISBN 978-9955-879-20-6
4. **Ekonomika ir verslas:** vadovėlis I dalis / Dr. Raimondas Kuodis, Jurgita Keršulienė. Vilnius: Lietuvos Junior Achievement 2009. 135 p. ISBN 978-609-420-018-2.
5. **Ekonomika ir verslas:** vadovėlis II dalis / Dr. Raimondas Kuodis, Jurgita Keršulienė. Vilnius: Lietuvos Junior Achievement 2009. 149 p. ISBN 978-609-420-019-9.
6. **Ekonomika:** vadovėlis 9–10 klasei / Valdemaras Makutėnas, Daiva Makutėnienė 1-asis leid., 2008. Kaunas: Šviesa, 2008 270, [1] p. ISBN 5-430-04079-7.
7. **Ekonomika:** vadovėlis 11–12 klasei / Valdemaras Makutėnas, Daiva Makutėnienė 1-asis leid., 2008. Kaunas: Šviesa, 2008 216 p. ISBN 5430-04-107-6.
8. **Ekonomikos pradmenys** : vadovėlis 9–10 klasėms / Aušra Maldeikienė. Vilnius: Tyto alba, 2010. 184, [1] p. ISBN 978-9986-16-765-5.
9. **Ekonomika:** vadovėlis 11–12 klasėms / Aušra Maldeikienė. Vilnius: Tyto alba, 2004. 174, [2] p. ISBN 9986-16-353-6.
10. **Ekonomika:** vadovėlis XI–XII klasei I dalis / Danutė Poškienė, Ginta Railienė, Marijus Keršys. Vilnius: TEV, 2006. 172 p. ISBN 9955-680-44-X

11. **Ekonomika:** vadovėlis XI–XII klasei, II dalis / Danutė Poškienė, Ginta Railienė, Marijus Keršys. Vilnius: TEV, 2006. 146 p. ISBN 9955-680-44-X.

**Papildoma rekomenduojama literatūra:**

12. **Ekonomikos teorija.** A. Jakutis, V. Petraškevičius, A. Stepanovas, L. Šečkutė, S. Zaicev. Vilnius: Eugrimas, 2007. ISBN 978-9955-682-82-0.
13. **Ekonomikos pagrindai.** Žilinskas, V. J., Martinkus, B. Kaunas: Technologija, 2008. 790 p. ISBN 978-9955-25-546-8.